

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR
VAZIRLIGI

ILMIY
AXBOROTNOMA

2024

NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI
ILMIY AXBOROTNOMASI

- НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК НАМАНГАНСКОГО
ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА
- SCIENTIFIC BULLETIN OF
NAMANGAN STATE UNIVERSITY

NAMANGAN DAVLAT
UNIVERSITETI
ILMIY AXBOROTNOMASI, [2024-10]
ISSN:2181-1458
ISSN:2181-0427

13.00.00-PEDAGOGIKA
journal.namdu.uz
PEDAGOGICAL

Djabbarova Feruza Odilovna
Chirchiq davlat pedagogika universiteti katta o'qituvchisi
e-mail:feruza_djabbarova@mail.ru

UDK 37.02

ANIQ FANLAR YO'NALISHI TALABALARINING INGLIZ TILI KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA PSIXOLINGVISTIK YONDASHUVNING ROLI

Annotatsiya: Ushbu maqolada psixolingvistik yondashuv orqali aniq fanlar (matematika va informatika) yo'nalishidagi talabalarga ingliz tilini o'qitish samaradorligi o'rganiladi. Maqoladagi tadqiqotimizda tajriba va nazorat guruhlarini ishtirok etgan hamda natijalar psixolingvistik yondashuvning til bilimlarini o'zlashtirish, motivatsiyani oshirish va amaliyotda qo'llash imkoniyatini yaxshilashdagi samaradorligini ko'rsatgani qayd etilgan. Maqolada shuningdek, psixolingvistik yondashuvning ta'lim jarayonida qo'llash imkoniyatlari va kelgusi tadqiqot yo'nalishlari muhokama qilingan.

Kalit so'zlar: psixolingvistik yondashuv, aniq fanlar, ingliz tili, motivatsiya, ta'lim samaradorligi, kognitiv jarayonlar, eksperimental tadqiqot.

Djabbarova Feruza Odilovna
Senior Teacher of Chirchik State Pedagogical University

THE ROLE OF THE PSYCHOLINGUISTIC APPROACH IN THE DEVELOPMENT OF ENGLISH LANGUAGE SKILLS OF EXACT SCIENCE STUDENTS

Abstract: This article examines the effectiveness of using a psycholinguistic approach to teach English to students in exact sciences. The study involved experimental and control groups, and the results demonstrated that the psycholinguistic approach enhances the acquisition of language skills, increases motivation, and improves the ability to apply knowledge in practice. The article also discusses the opportunities for applying the psycholinguistic approach in education and future research directions.

Keywords: psycholinguistic approach, exact sciences, English language, motivation, educational effectiveness, cognitive processes, experimental study.

Джаббарова Феруза Одилловна
Старший преподаватель Чирчикеский государственный педагогический университет

РОЛЬ ПСИХОЛИНГВИСТИЧЕСКОГО ПОДХОДА В РАЗВИТИИ НАВЫКОВ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА СТУДЕНТОВ, ИЗУЧАЮЩИХ ТОЧНЫЕ НАУКИ

Аннотация: В данной статье рассматривается эффективность использования психолингвистического подхода к обучению английскому языку студентов, изучающих точные науки. В исследовании приняли участие экспериментальные и контрольные группы, и результаты показали, что психолингвистический подход улучшает усвоение языковых навыков, повышает мотивацию и улучшает способность применять знания на практике. В статье также обсуждаются возможности применения психолингвистического подхода в образовании и будущие направления исследований.

Ключевые слова: психолингвистический подход, точные науки, английский язык, мотивация, эффективность обучения, когнитивные процессы, экспериментальное исследование.

Kirish.

Aniq fanlar yo'nalishidagi talabalarga ingliz tilini o'qitishda uchraydigan qiyinchiliklar ko'pincha aniq fanlar va chet tilini o'rganishdagi bilimlarning farqli jihatlaridan kelib chiqadi. Aniq fanlar, ya'ni STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) yo'nalishidagi talabalar odatda o'z sohalarida matematik va ilmiy tafakkurga ega

bo'lishlari talab etiladi, ammo ingliz tili bilimlari ularga ilmiy adabiyotlar, akademik tadqiqotlar va xalqaro hamkorlik uchun zarur hisoblanadi. Shu sababli, ushbu talabalarga ingliz tilini samarali o'qitish aniq fanlar va til o'qitish metodologiyasining integratsiyasini talab qiladi.

Sohaviy adabiyotlar tahlilidan ko'rishimiz mumkinki, STEM ta'limidagi talabalar orasida chet tilini

o'rganish bilan bog'liq motivatsiya darajasining pastligi kuzatiladi, bu esa natijada chet tili o'qituvchilariga bir muncha qiyinchiliklar yaratadi [1]. STEM fanlarining mazmuni ko'pincha abstrakt va murakkab bo'lib, uni til o'qitishda yoritib berish ham qiyinlashadi [14:8]. Shu bilan birga, aniq fanlar talabalariga tilni o'rganish uchun yangi pedagogik yondashuvlar zarurligi, bu esa ko'p modeli (multiple models) tafakkur hamda integrative usulda o'qitishni talab etadi [15]. Shunday ekan, psixolingvistik yondashuv aniq fanlar talabalariga tilni o'rganishda eng samarali usullardan biri hisoblanib, bu yondashuv orqali talabalar tilni o'rganish jarayonida individual va guruhda fikrlash, matnlarni idrok qilish hamda bilimni amaliy qo'llash bo'yicha ko'nikmalarini oshirishlari mumkin [19; 16]. Yana shuni guvohi bo'lamizki, chet tilini o'qitishda psixolingvistik yondashuvni qo'llash talabalar ongida yangi modellarni yaratish imkoniyatini beradi va bu, o'z navbatida, ularning STEM fanlari bo'yicha bilimlarini kengaytirishga yordam beradi [2].

Bundan tashqari, psixolingvistik yondashuv orqali talabalar o'rganish jarayonida til bilan bog'liq o'ziga xos madaniy va ijtimoiy kontekstlarni o'zlashtira oladilar, bu esa ularning umumiy til qobiliyatlari va kommunikativ mahoratlarini oshiradi [18]. Ushbu yondashuvda amaliy tajribaga asoslangan o'qitish va eksperimental o'rganish usullari qo'llanilib, talabalarga o'rganish jarayonini real hayot keyslariga moslashtirishga imkon beradi. Ushbu metodikaning qo'llanishi aniq fanlar yo'nalishidagi talabalarining chet tilini o'rganishga bo'lgan qiziqishini oshirishi, o'qish samaradorligini yuksaltirishi va o'rganilgan bilimlarni amaliyotda qo'llash qobiliyatini kuchaytirishi mumkin [12; 17].

Psixolingvistik yondashuv chet tilini, xususan, ingliz tilini o'rganishda aniq fanlar talabalariga yordam beruvchi samarali metodlardan biri, deb hisoblaymiz. Tahlilimizdan ma'lum bo'ladiki, psixolingvistika til o'rganish jarayonida inson ongida qanday jarayonlar sodir bo'lishini, tilni idrok qilish, tushunish va ishlab chiqish jarayonlarini o'rganadi [5]. Ushbu yondashuv o'qitish jarayonida individual va guruhdagi kognitiv jarayonlarni chuqurroq anglashga imkon beradi, bu esa talabalarni yanada faollashtiradi hamda tilni yanada samarali o'zlashtirishga o'z hissasini qo'shadi [4].

Tilni o'rganishning psixolingvistik jihatlari, masalan, kognitiv yuklama, tilni qayta ishlash va lug'atni avtomatlashtirish jarayonlari, tilni samarali o'zlashtirishda muhim o'rin tutadi [8]. Talabalar ma'lum bir tilda muloqot qilishda asosiy grammatik va leksik qoidalarni qo'llash bilan birga, tilning kontekstual va pragmatik qirralarini ham hisobga olishlari kerak. Bu holatlarda psixolingvistik yondashuv tilni idrok qilish, uni ishlab chiqish va o'rgatishda chuqurroq yondashuvlarni talab qiladi, natijada talabalar tilni yaxshiroq tushunishlari va qo'llashlari mumkin bo'ladi [6].

Psixolingvistik yondashuvning yana bir afzalligi uning talabalar ongida yangi modellarni shakllantirish imkoniyatiga ega bo'lishidir. Bu modellar yordamida talabalar tilni idrok qilish, tinglash va tushunish kabi jarayonlarni yaxshilaydi. Talabalarga tilni o'rgatishda intuitiv va anglab o'rgatish usullarining birlashuvi til bilimlarini samarali avtomatlashtirishga yordam beradi [9]. Shu bilan birga, xorijiy til (ingliz tili)ni o'rganish jarayonida ham bu yondashuv ijobiy natijalarni ko'rsatadi, chunki talabalar real hayotda qo'llanishga oid faoliyatlarni amalga oshirishi orqali o'rgangan bilimlarni mustahkamlay oladi.

Psixolingvistik yondashuv, shuningdek, o'qituvchilarning talabalarga nisbatan yondashuvlarini o'zgartiradi. O'qituvchilar tilni o'qitishda faqatgina grammatik va leksik bilimlarni yetkazish bilan kifoyalanmasdan, talabalarining til o'rganish jarayonidagi motivatsiyasi va qiziqishlarini ham oshirishi lozim [11]. Shu bilan birga, bu yondashuv talabalar o'rtasida hamkorlikda o'qitish va o'zaro o'rganishni qo'llab-quvvatlashga imkon beradi, bu esa talabalarining til qobiliyatlarini yanada rivojlantiradi [7].

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi - aniq fanlar yo'nalishidagi talabalarga ingliz tilini o'rganishda psixolingvistik yondashuvni qo'llash orqali o'quv jarayonini samarali qilish bo'lib, tilni o'rganish jarayonida psixolingvistik yondashuvdan foydalanish orqali talabalar nafaqat til bilimlarini yaxshilash, balki o'quv jarayonida qiyinchiliklarni bartaraf etish qobiliyatlarini ham rivojlantiradi. Psixolingvistik tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, o'quvchilarning tilni o'zlashtirish jarayonida ongli va ongsiz jarayonlarni to'g'ri boshqarish ularga o'rganishning murakkab tomonlarini yengishga yordam beradi [5; 8].

Ushbu kichik tadqiqotda psixolingvistik yondashuv orqali o'qitishning samaradorligi tajriba-sinov orqali baholanadi. Tajriba guruhi bilan olib borilgan tadqiqotlar natijalarida psixolingvistik usullardan foydalangan holda tilni o'rganish jarayonida talabalarining motivatsiyasi va tilni idrok qilish qobiliyatlari sezilarli darajada yaxshilangani aniqlangan. Psixolingvistik yondashuvning asosiy tamoyillari, ya'ni tushunish, eslab qolish va amalda qo'llash jarayonlari o'quvchilarga tilni yaxshiroq o'rganish imkonini beradi. Tadqiqot maqsadiga erishish uchun talabalar kognitiv jarayonlarga chuqurroq kirib borishlari va tilni o'rganishda hamda foydalanishda samaradorlikka erishishlari zarur. Psixolingvistik yondashuv, xususan, tilga oid mavhum tushunchalarni o'zlashtirish va tilning madaniy kontekstini anglashda samarali usul bo'lib, bu yondashuvning samaradorligi til o'rganuvchilarning yangi leksik birliklarni o'zlashtirishida va o'zaro muloqotni amalga oshirishda ko'rsatib beriladi. Mazkur tadqiqotda shuningdek, talabalarni ingliz tilini o'rganish jarayonida motivatsiya berish va ularga tilni amaliyotda qo'llash imkoniyatlarini yaratish masalalari ham o'rganilgan. Psixolingvistik yondashuv orqali o'qitishning yana bir

afzalligi o'quvchilarning o'rganish jarayonidagi individual tafovutlarini hisobga olish va o'zlashtirish darajasiga mos usullarni qo'llash imkoniyati hisoblanadi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Ushbu tadqiqotda ishtirokchilar sifatida aniq fanlar yo'nalishida tahsil olayotgan, yoshi 18-22 oralig'ida bo'lgan "Matematika va informatika" yo'nalishi bakalavr talabalari tanlangan bo'lib, ularning tanlanishida tilni o'rganish bilan bog'liq qiyinchiliklari va bu jarayondagi individual kognitiv jarayonlarning ahamiyati inobatga olingan. Ishtirokchilar psixolingvistik yondashuv orqali ingliz tilini o'rganish samaradorligini baholash uchun tanlangan, chunki ular aniq fanlar bilan bog'liq murakkab tushunchalarni tushunish hamda ushbu bilimlarni boshqa kontekstlarda qo'llash qobiliyatiga ega. Tadqiqotda ishtirokchilarni tanlashda tasodifiy tanlov usuli qo'llandi, bu esa tadqiqot natijalarining umumlashuvini ta'minlashga yordam berdi. Talabalar ikki guruhga bo'lingan: tajriba va nazorat guruhlar. Tajriba guruhi psixolingvistik yondashuv asosida ingliz tilini o'rgangan bo'lsa, nazorat guruhi odatiy an'anaviy metodlar asosida ta'lim oldi. Bu guruhlarining natijalarini taqqoslash orqali psixolingvistik yondashuvning samaradorligini baholash mumkin bo'ldi.

Ishtirokchilar o'rganish jarayonida muhim psixolingvistik omillar (masalan, tilni idrok qilish, eslab qolish, qayta ishlash) asosida o'rgatilgan. Tadqiqot davomida talabalar bilan maxsus testlar, so'rovnoma va amaliy mashqlar o'tkazildi. Tadqiqot maqsadlariga erishish uchun individual va guruhda bajarilgan mashqlar yordamida talabalar tomonidan tilni o'zlashtirish va undan foydalanish qobiliyatlari o'rganildi. Shuningdek, tadqiqot davomida ishtirokchilarning til o'rganish jarayonidagi faolligi va qiziqishi, motivatsion o'zgarishlari ham kuzatildi. Bu kuzatishlar orqali talabalar o'zlashtirgan bilimlar va ularning til bilan ishlashdagi qobiliyatlari o'rganildi, natijalar grafik va diagrammalar yordamida tasvirlangan bo'lib, bu jarayondagi yutuqlar va kamchiliklarni aniqroq ko'rsatishga imkon bergan. Tajriba guruhida 12 nafar talaba, nazorat guruhida esa 13 nafar talaba qatnashdi. Yuqorida ta'kidlaganimizdek, tajriba guruhi psixolingvistik yondashuv yordamida o'qitilib, ularga til o'rganish jarayonida kognitiv jarayonlarni boshqarish va tushunishga asoslangan maxsus ta'lim metodlari taqdim etilgan bo'lsa, nazorat guruhi esa an'anaviy o'qitish usullari orqali ta'lim oldi.

Tajribaning umumiy tuzilmasi quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi:

1. Boshlang'ich baholash: Har ikki guruh uchun til bilimlarini baholash uchun dastlabki test o'tkazildi. Bu test natijalari orqali ishtirokchilarning dastlabki til bilimi darajasi belgilandi.

2. Tajriba bosqichi: Tajriba guruhiga psixolingvistik yondashuv asosida tayyorlangan maxsus darslar o'tkazildi. Ushbu yondashuv talabalarning til idroki, eslab qolish va

qo'llash qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan mashqlarni o'z ichiga oldi. Nazorat guruhi esa an'anaviy darslarni davom ettirdi.

3. Kuzatish va ma'lumot yig'ish: Darslar davomida har ikki guruh ishtirokchilarining faolligi, bilimni o'zlashtirish darajasi va motivatsion o'zgarishlar kuzatildi. Kuzatish natijalari ma'lumotlarni jadval shaklida qayd etildi.

4. Yakuniy baholash: Tajriba oxirida yana bir test o'tkazilib, har ikki guruh ishtirokchilarining yakuniy natijalari qayd etildi. Bu orqali psixolingvistik yondashuvning samaradorligi baholandi.

Ushbu tadqiqotda ma'lumot yig'ishning uchta asosiy usuli qo'llanildi:

➤ **So'rovnoma:** Talabalar o'rtasida psixolingvistik yondashuvga oid fikr va munosabatlarini aniqlash maqsadida so'rovnoma o'tkazildi. So'rovnomada talabalar til o'rganishdagi qiyinchiliklari, o'quv jarayonida motivatsiya darajasi va yangi o'qitish metodlarining samaradorligi haqidagi savollarga javob berdilar. Bu ma'lumotlar yordamida talabalarning o'rganish jarayonidagi shaxsiy tajribasi va qoniqlik darajasi baholandi.

➤ **Kuzatish:** Darslar davomida tajriba va nazorat guruhlarining faoliyatini kuzatish orqali talabalar til o'rganish jarayonidagi faolligi va qiyinchiliklari qayd etib borildi. Kuzatish natijalari talabalarni guruhdagi ishtiroki, til bilan bog'liq masalalarni hal qilishdagi muvaffaqiyati va psixolingvistik yondashuvdan foydalanish darajasini tahlil qilish imkonini berdi. Kuzatuv natijalari orqali o'quvchilarning amaliy faoliyatini batafsil baholash va ularga mos keluvchi pedagogik usullarni aniqlash maqsad qilingan edi.

➤ **Test natijalari:** Tadqiqotning boshlang'ich va yakuniy bosqichlarida talabalar uchun testlar o'tkazilib, dastlabki test orqali talabalar til bilimini boshlang'ich darajasi baholandi, tajriba oxirida esa yakuniy test orqali tilni o'zlashtirish darajasi qayd etildi. Bu test natijalari yordamida eksperimental guruh va nazorat guruhi o'rtasidagi farqlar aniqlandi va psixolingvistik yondashuvning samaradorligi tahlil qilindi.

Yig'ilgan ma'lumotlar eksperimental va nazorat guruhlarining dars jarayonidagi muvaffaqiyatlari va samaradorligini taqqoslashda ishlatildi. Ma'lumotlar tahlilida olingan natijalar grafik va jadval shaklida tasvirlanib, psixolingvistik yondashuvning ingliz tilini o'rganishga ta'siri ko'rsatildi.

Ushbu tadqiqotda psixolingvistik usullar ingliz tilini o'rganish jarayonida motivatsiya va idrok jarayonlarini yaxshilashga qaratilgan. Motivatsiya va idrok, tilni o'rganishning samarali bo'lishida muhim rol o'ynaydi, shuning uchun psixolingvistik yondashuv ushbu jarayonlarni faollashtirish uchun qo'llanildi.

Motivatsiya: Psixolingvistik yondashuv yordamida talabalarni o'rganish jarayonida motivatsiya qilishga katta

e'tibor qaratildi. Motivatsiyani oshirish uchun o'quvchilarga til o'rganishning amaliy jihatlarini taqdim etish va tilning hayotdagi ahamiyatini tushuntirishga qaratilgan faoliyatlar o'tkazildi. Masalan, talabalar uchun maxsus tayyorlangan real hayotiy vaziyatlar, guruh muhokamalari va rolli o'yinlar orqali tilni qo'llash imkoniyati yaratildi. Bu yondashuv talabalarni til o'rganishga qiziktirdi va ularni o'rganish jarayonida faolroq ishtirok etishga undadi.

Idrok jarayonlari: Psixolingvistik yondashuv orqali talabalarning tilni idrok qilish jarayoni ham yaxshilandi. Idrok jarayonlarini faollashtirish uchun turli usullar qo'llandi, masalan, ingliz tilidagi matnlarni tushunish va ularni qayta ishlashga qaratilgan mashqlar, yangi lug'atlarni vizual hamda kontekstual vositalar orqali eslab qolish va ishlatish kabi. Ushbu usullar yordamida talabalar tilni idrok qilish qobiliyatlarini yaxshilash va yangi grammatik qoidalarni osonroq o'zlashtirish imkoniga ega bo'ldilar.

Psixolingvistik yondashuv talabalarga tilni nafaqat grammatik jihatdan to'g'ri tushunishga, balki uni kundalik hayotda samarali ravishda qo'llashga imkon beradi. Ushbu jarayonda audio-vizual materiallar va interaktiv mashqlar qo'llanilib, tilni idrok qilishda talabalarning diqqatini jamlash va ma'lumotni qabul qilish darajasi oshirildi.

Tahlil va natijalar.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, tajriba guruhi talabalari tilni o'zlashtirishda sezilarli yutuqlarga erishdi. Test natijalariga ko'ra, tajriba guruhida o'quvchilarning bilim

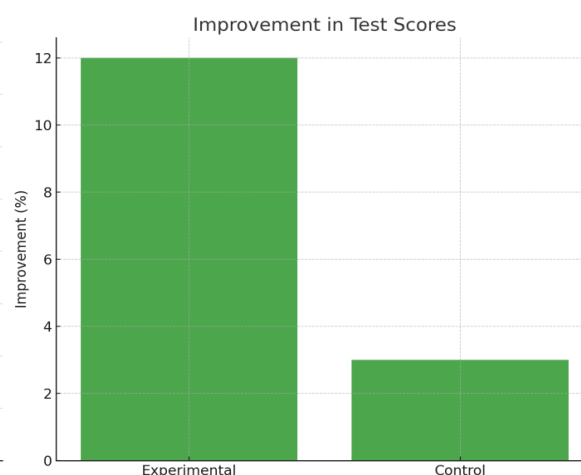
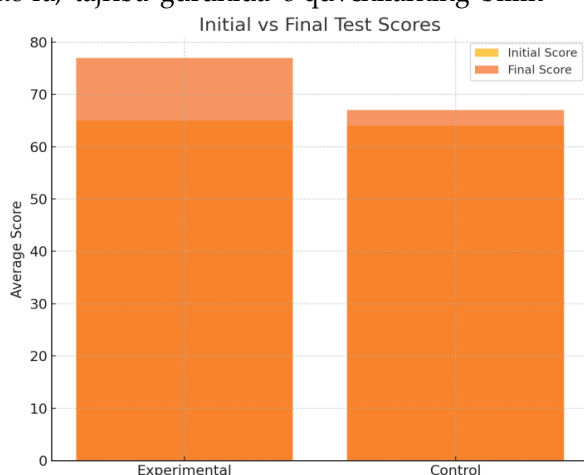
darajasi nazorat guruhiga nisbatan 12% ga yuqori ekanligi qayd etildi. Ushbu yutuq psixolingvistik yondashuvning samaradorligini ko'rsatib berdi.

Nazorat guruhi talabalari an'anaviy o'qitish usullari bilan ta'lim olganligi sababli ularning tilni o'zlashtirishda yutuqlari nisbatan pastroq bo'ldi. Ta'lim samaradorligidagi farq o'quv jarayonida psixolingvistik usullar qo'llanilishi orqali talabalar tilni idrok qilish, eslab qolish va uni amaliyotda qo'llash qobiliyatlarining yaxshilangani bilan bog'liq bo'lib chiqdi.

Quyidagi jadvalda har ikki guruh bo'yicha test natijalarining taqqoslanishi ko'rsatilgan:

1-jadval. Tajriba-sinov natijalari

Guruh	Talabalar soni	Ta'lim usuli	O'rtacha test ballari (boshlang'ich)	O'rtacha test ballari (yakuniy)	O'zgarish (%)
Eksperimental	12	Psixolingvistik yondashuv	65	77	+12%
Nazorat	13	An'anaviy usul	64	67	+3%

1-rasm. Tajriba-sinov natijalarining dinamik ko'rinishi

1-jadval hamda 1-rasmda ko'rsatilganidek, eksperimental guruh talabalari o'rtacha 12% ga yuqori samaradorlikka ega bo'lgan, bu esa psixolingvistik yondashuv yordamida til o'rganish jarayonida o'quvchilarning faol ishtirok etishini va bilimni samarali o'zlashtirishini ta'minlash imkonini ko'rsatmoqda.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, psixolingvistik yondashuv orqali o'qitilgan tajriba guruhida leksik va grammatik bilimlarni egallash bo'yicha sezilarli yutuqlarga erishilgan. Tajriba guruhida talabalar yangi so'zlarni

o'rganish, ularni eslab qolish va qo'llashda an'anaviy usullarga qaraganda yuqori natijalarni ko'rsatishgan. Bu yondashuv orqali talabalar lug'at boyligini oshirishda hamda grammatik qoidalarni qo'llashda samarali natijalarga erishgan.

Eksperimental guruhda psixolingvistik yondashuv yordamida o'tkazilgan darslarda talabalar yangi so'zlarni o'rganishda turli kontekstual va vizual yordamlar, jumladan, piktogrammalar va kontekstga asoslangan mashqlar orqali so'zlarni eslab qolish imkoniyatiga ega

bo'lishgan. Bu esa ularning **leksik bilimlarini** ancha yaxshilagan hamda yangi so'zlarni samarali qo'llash imkoniyatini yaratib bergan. Yakuniy baholash natijalarida eksperimental guruh talabalari leksik bilimlar bo'yicha 15% ga yuqori natijalarni ko'rsatdi, bu esa psixolingvistik yondashuvning leksik mahoratni oshirishga bo'lgan ijobiy ta'sirini tasdiqlaydi.

Psixolingvistik yondashuv shuningdek, grammatik qoidalarini o'rganish va qo'llashda ham sezilarli natijalar bergan. Tajriba guruhida talabalar grammatik strukturalarni o'rganishda kognitiv jarayonlarni boshqarishga asoslangan metodlarni qo'llab, **grammatik bilimlarni** yanada samarali o'zlashtirganlar. Masalan, talabalar darslar davomida grammatika qoidalarini tushunish va qo'llashda mantiqiy tahlil, sintez va qo'llash mashqlarini bajarganlar, bu esa grammatik bilimlarning mustahkamlanishiga yordam bergan. Yakuniy test natijalari grammatik bilimlarni o'zlashtirishda tajriba guruhida 10% ga yuqori natijalarni ko'rsatdi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari psixolingvistik yondashuvning talabalarining leksik va grammatik bilimlarini egallashda samarali usul ekanligini ko'rsatgan. Ushbu yondashuv orqali talabalar tilni nafaqat o'rganishda, balki uni amaliyotda qo'llashda ham muvaffaqiyatga erishgan, bu esa ularning umumiy til o'zlashtirish darajasini yaxshilagan.

Muhokama.

Mazkur kichik tadqiqot natijalari psixolingvistik yondashuvning aniq fanlar yo'nalishidagi talabalarga ingliz tilini o'rgatishda samaradorligini ko'rsatgan bo'lib, psixolingvistik yondashuv orqali til o'rganish jarayonida talabalar faolligi, motivatsiyasi va bilimlarni o'zlashtirish darajasi sezilarli darajada oshgan. Shu bilan birga, ushbu yondashuvning bir nechta afzalliklari va to'siqlari ham aniqlangan.

Demak, quyidagi afzalliklarni qayd etishimiz mumkin:

✓ Psixolingvistik yondashuv orqali talabalar tilni o'rganishda yanada qiziqish bilan ishtirok etishdi. Real hayotiy vaziyatlar va kontekstual mashqlar talabalarni tilni o'rganishga undadi, bu esa ularning motivatsiya darajasini oshirdi. Ta'lim jarayonida talabalarining faolligi va til bilan amaliy bog'liqlikni his etishlari tilni samarali o'zlashtirishga yordam berdi.

✓ Psixolingvistik yondashuv yordamida talabalar tilni idrok qilish va yangi ma'lumotlarni eslab qolishda muvaffaqiyatga erishdi. Interaktiv mashqlar va vizual yordamlar, jumladan, piktogrammalar va kontekstual vositalar orqali talabalar yangi so'z va grammatik qoidalarini yaxshiroq o'zlashtira oldilar. Bu o'z navbatida, ularning leksik va grammatik bilimlarni samarali qo'llashga olib keldi.

✓ Mazkur yondashuvning yana bir muhim afzalligi talabalarining kognitiv jarayonlarini rivojlantirishdan iborat. Til o'rganishda idrok, qayta

ishlash va amaliyotga tatbiq etish kabi jarayonlarni faollashtirish talabalarining tilga bo'lgan qobiliyatlarini rivojlantirdi. Psixolingvistik mashqlar orqali talabalarining til o'rganishdagi individual farqlari hisobga olinib, ularga mos metodlar qo'llandi, bu esa til bilimlarining yaxshiroq mustahkamlanishiga xizmat qildi.

Shu bilan bir qatorda tadqiqotga tortilgan yondasguvimizni qo'llashda to'siqlar ham yo'q emas. Quyida ularni ham ko'rib chiqamiz:

— Psixolingvistik yondashuvni amalga oshirish murakkab metod va maxsus tayyorlangan o'quv materiallarini talab etadi. O'qituvchilar bu yondashuvni samarali qo'llash uchun psixolingvistika va kognitiv soha bo'yicha chuqur bilimlarga ega bo'lishlari kerak, bu esa o'qituvchilardan qo'shimcha tayyorgarlik va vaqt talab qiladi.

— Psixolingvistik yondashuv talabalar uchun yuqori kognitiv yuklama hosil qilishi mumkin. Leksik va grammatik bilimlarni eslab qolish, idrok qilish va amaliyotda qo'llash talabalar uchun murakkab jarayon bo'lib, ularni charchatishi va o'rganishga bo'lgan motivatsiyani pasaytirishi mumkin. Shu sababli, metodni qo'llashda talabalarining tayyorgarlik darajasini inobatga olish muhim hisoblanadi.

— Psixolingvistik yondashuv bilan o'qitish ko'proq vaqt talab qilishi mumkin, chunki talabalarining har bir jarayonida alohida e'tibor va faol ishtirok lozim. Bu esa o'quv jarayonining davomiyligi va rejalashtirilgan maqsadlarga erishish muddatlariga ta'sir etmay qolmaydi.

Yuqoridagi afzalliklar va to'siqlar psixolingvistik yondashuvning til o'rgatishda qanchalik samarali ekanligini ko'rsatmoqda. Ushbu yondashuv talabalarining tilni amaliyotda qo'llash ko'nikmalarini oshirishda va bilimlarini mustahkamlashda samarali bo'lsa-da, uni qo'llashda e'tibor berilishi lozim bo'lgan mulohazali o'rinlar ham mavjud. Shularni ham ta'kidlashimiz lozimki, ilgari o'tkazilgan ilmiy-tadqiqot ishlari ham psixolingvistik yondashuvning til o'rganuvchilarning motivatsiyasi va idrok qobiliyatlarini yaxshilashdagi ahamiyatini tasdiqlagan. Masalan, D.Xoshimovanning tadqiqot ishida chet tilini o'rgatishda hissiy-ekspressiv nutqning mnemonik baza asosida rivojlantirilishi ta'lim samaradorligini oshirishga qaratilgan bo'lib, bu usul o'quvchilarning kognitiv faoliyatini faollashtirishda yordam bergan [20]. Shuningdek, M.Imomovanning tadqiqotida innovatsion texnologiyalar yordamida kognitiv kompetensiyalarni shakllantirishning o'rganilishi psixolingvistik yondashuv bilan uyg'unlashgan holda o'rganish jarayonini samarali qilishda ijobiy ta'sir ko'rsatishi ko'rsatilgan [10]. Tadqiqotchi H.Davlatovanning dissertatsiyasida psixolingvistikaning nutq shakllanishiga bo'lgan ta'siri o'rganilgan va bu usul talabalarining tilni idrok qilish qobiliyatini rivojlantirishda sezilarli natijalar berganligi qayd etilgan [3]. K.Kudratov esa o'z ishida kognitiv yondashuv asosida o'qitishning informatika

o'qituvchilarining amaliy va kognitiv ko'nikmalarini oshirishda muhim ahamiyatga ega ekanligini ta'kidlagan [13], bu esa psixolingvistik yondashuvning pedagogik ta'limdagi ahamiyatini kuchaytiradi. Mazkur ilmiy-tadqiqot ishlari bilan taqqoslaganda, psixolingvistik yondashuvning til o'rganishda motivatsiya va kognitiv jarayonlarni faollashtirishi, o'quvchilarni faol ishtirokchi sifatida tayyorlashdagi samaradorligi o'z tasdig'ini topgan.

Shunday qilib, psixolingvistik yondashuv, tilni o'rganish jarayonini idrok qilish va motivatsiya bilan bog'lab, ta'lim samaradorligini oshirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi ekan. Ushbu yondashuv orqali talabalar individual ehtiyojlariga mos ravishda tilni o'zlashtirishlari mumkin, bu esa har bir talabaning kognitiv jarayonlarini hisobga olishga imkon beradi. Shuningdek, psixolingvistik yondashuvni qo'llash interaktiv va tajribaga asoslangan mashg'ulotlarni qo'llash orqali talabalar uchun qiziqarli va samarali ta'lim muhitini yaratadi.

Kelgusida psixolingvistik yondashuvni ta'lim jarayonida qo'llash imkoniyatlari yanada kengayishi mumkin, xususan, texnologiyalar rivojlanishi bilan bu yondashuvning samaradorligi ortib boraveradi. Masalan, sun'iy intellektga asoslangan o'quv platformalari va virtual reallik (VR) texnologiyalari yordamida til o'rganish jarayonidagi kognitiv va hissiy jarayonlarni yanada samarali boshqarish imkoniyatlari yuzaga keladi. Bundan tashqari, psixolingvistik yondashuvni qo'llash orqali o'qitish metodikalarini talabalarining o'rganish uslublariga moslashtirish, shuningdek, til o'rganishdagi motivatsiyani oshirishga qaratilgan yangi usullarni tadbiq etish imkoniyati ham mavjud. Ushbu yondashuvni keng qo'llash orqali talabalar nafaqat lingvistik bilimlarini, balki

kognitiv ko'nikmalarini ham rivojlantiradilar, bu esa kelajakda ularning kasbiy va shaxsiy hayotida muvaffaqiyatli bo'lishlari uchun zarur bo'lib, psixolingvistik yondashuvning til o'rgatish metodikasiga integratsiyasi kelgusida ta'lim sifatini oshirish, innovatsion va individual ta'lim jarayonlarini tashkil etishda muhim o'rin tutadi.

Xulosa.

Tadqiqotimiz natijalari shuni ko'rsatdiki, psixolingvistik yondashuv orqali aniq fanlar yo'nalishidagi talabalarining ingliz tilini o'rganish samaradorligini oshirishga erishildi. Tajriba guruhida o'qigan talabalar tilni o'zlashtirishda sezilarli yutuqlarga erishdi, bu esa psixolingvistik yondashuvning til o'rganish jarayoniga bo'lgan ta'sirini tasdiqladi. Yondashuv talabalarining motivatsiyasini oshirish, yangi lug'at va grammatik bilimlarni samarali idrok qilish hamda tilni amaliyotda qo'llash ko'nikmalarini yaxshilashda o'zining afzalliklarini namoyon etdi. Shulardan kelib chiqib, ingliz tili o'qituvchilariga psixolingvistik yondashuvdan foydalanishni tavsiya etamiz, chunki bu yondashuv talabalarni individual ehtiyojlari va kognitiv imkoniyatlariga moslashtirish imkonini beradi. O'qituvchilar real hayotiy vaziyatlar, kontekstual mashqlar va interaktiv metodlar yordamida til o'qitish jarayonini qiziqarli va samarali qilishi mumkin. Shuningdek, til o'rganish jarayonida talabalar motivatsiyasini oshirish maqsadida ularning faol ishtirokini ta'minlash va ilg'or texnologiyalardan foydalanish tavsiya etiladi. Aniq fanlar talabalari uchun esa psixolingvistik yondashuv yangi til bilimlarini o'zlashtirish jarayonini engillashtiradi va tilni o'rganishda amaliy qo'llash imkoniyatlarini oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Bybee, R. W. (2010). Advancing STEM education: A 2020 vision. *Technology and Engineering Teacher*, 70(1), 30-35.
2. Casal-Otero, A., Izadinia, S., & Ouyang, L. (2023). Emerging technologies in STEM education: A transdisciplinary approach. *Journal for STEM Education Research*.
3. Davlatova H.U. Bolalar nutqi: psixolingvistik xususiyatlari va shakllanish omillari // Ped. fan. bo'yicha falsafa dok. (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. – Andijon, 2023.
4. Fodor, J. A. (1983). *The modularity of mind*. Cambridge, MA: MIT Press.
5. Gass, S., & Selinker, L. (2001). *Second language acquisition: An introductory course*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
6. Gernsbacher, M. A. (Ed.). (1994). *Handbook of psycholinguistics*. San Diego: Academic Press.
7. Henriksen, D., Richardson, C., & Shack, K. (2020). Mindfulness and creativity: Implications for thinking and learning. *Thinking Skills and Creativity*, 37, 100689. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2020.100689>
8. Hulstijn, J. H. (2001). Intentional and incidental second-language vocabulary learning: A reappraisal of elaboration, rehearsal, and automaticity. In P. Robinson (Ed.), *Cognition and second language instruction* (pp. 258-286). Cambridge: Cambridge University Press.
9. Hulstijn, J. H. (2005). Theoretical and empirical issues in the study of implicit and explicit second-language learning. *Studies in Second Language Acquisition*, 27, 129-140.
10. Imomova M.U. Talabalarda innovation texnologiyalar asosida kognitiv kompetensiyalarni shakllantirish metodikasi. // Ped. fan. bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. – Chirchiq, 2023.
11. Jusczyk, P. W. (1997). *The discovery of spoken language*. Cambridge, MA: MIT Press.

12. Kelley, T. R., & Knowles, J. G. (2019). Twenty-first century skills in STEM education. *International Journal of Science and Mathematics Education*, 17(1), 65-77.
13. Kudratov K.K. Bo'lajak informatika o'qituvchilarining amaliy va kognitiv kompetensiyalarini rivojlantirish. // Ped. fan. bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. – Toshkent, 2023.
14. Li, P., & Jeong, H. (2020). The social brain of language: Grounding second language learning in social interaction. *NPJ Science of Learning*, 5(1), 8. <https://doi.org/10.1038/s41539-020-0068-7>
15. Margot, K. C., & Kettler, T. (2019). Teachers' perception of STEM integration and education: A systematic literature review. *International Journal of STEM Education*, 6(2).
16. National Research Council (NRC). (2018). Integrating STEM education in K-12: Recommendations for future research. Washington, DC: The National Academies Press.
17. NGSS Lead States. (2013). Next generation science standards: For states, by states. Washington, DC: The National Academies Press.
18. Ouyang, L., Fromm, E., & Li, J. (2023). Utilizing AI in interdisciplinary STEM learning. *Journal for STEM Education Research*.
19. Wing, J. M. (2006). Computational thinking. *Communications of the ACM*, 49(3), 33-35.
20. Xoshimova D.R. Talabalarda ingliz tilidagi hissiy-ekspressiv nutqni mnemonik baza asosida tezkor o'stirish metodikasi. // Ped. fan. bo'yicha falsafa dok. (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. – Chirchiq, 2021.

saralashda musobaqa faoliyati ko'rsatkichlarining qiyosiy statistik tahlili.

A.Xamidjanov.....	640
Sport kurashchilarini funksional tayyorgarligi ko'rsatkichlarining model xususiyatlari asosida saralash mezonlari.	
A.Xamidjanov, T.S.To'ychiyev.....	646
Adabiy ta'lim amaliyotida kulturologik yondashuv.	
Sh.Abdurahmonova.....	651
Pedagogning kasbiy kompetentligi va uning tarkibiy qismlari. Kasbiy kompetentsiya turlari.	
M.Alimjanova.....	654
Tanqidiy fikrlash orqali talablarning mustaqil fikrlash ko'nikmasini shakllantirish.	
D.Amirova.....	658
Boshlang'ich sinf aqli zaif o'quvchilarning o'quv-ijtimoiy faoliyatini shakllantirishning pedagogik-psixologik aspektlari.	
M.Arslanova.....	662
Ta'limda dizayn fikrlashni rivojlantirishning ahamiyati.	
B.Asqarov.....	666
11-15 yoshli erkin kurashchilarni jismoniy, psixologik va aqliy jihatdan samarali rivojlantirish.	
A.Meliqo'ziyev.....	668
Bo'lajak pedagoglarni tayyorlashda kreativ-pedagogik yondashuv imkoniyatlari.	
D.Abduraxmonova.....	672
Matematik ko'nikmalarni rivojlantirishda mental arifmetikaning o'rni.	
D.Qodirova.....	675
Analysis of modernization of the system of ideological education of the armed forces servants.	
U.Dusmatov.....	678
Jismoniy mashqlar vaqtida organizmda suv, tuz va vitaminlar almashinuvi.	
G'.Ernazarov.....	682
Bo'lajak pedagoglarning ma'naviy-axloqiy kompetentligini rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar tavsifi.	
I.Aldashev.....	686
Pedagogik kasbiy rivojlanish hamda uning nazariy va uslubiy tahlili.	
I.Raximov.....	690
Development of a methodology for developing special competences of students using software tools.	
A.Egamberdiyev.....	694
Talabalarga sharq allomalarining kitobxonlikka munosabatini tarixiy yondashuv asosida o'rgatish yo'llari.	
Z.Parpiboyeva.....	698
Теоретико-методологические особенности индивидуального подхода при повышении технико-тактических, функциональных и спортивных показателей квалифицированных бегунов.	
P.Бурнашев.....	701
Oliy ta'lim muassasalari talabalarining chidimkorlik jismoniy sifatlarini aniqlash usullari.	
G'.Ernazarov, A.Qodirov.....	707
Особенности обучения русского языка как иностранного в высших учебных заведениях.	
У.Ташева.....	711
Tarixiy taqqoslash usulining tarix ta'limidagi ahamiyati va nazariy asoslari.	
A.Olimova.....	715
How graded readers support vocabulary acquisition across different proficiency levels.	
S.Surmanov, D.Israilova.....	718
Значение и необходимость обучения русскому языку студентов высших учебных заведений.	
И.Алленова.....	724
Nemis tili darslarida maxsus matnlar bilan ishlash jarayonida talabalarda kasbiy va kommunikativ kompetentlikni shakllantirish muammolari.	
G.Mansurova.....	728
Chet tilini o'qitishda leksikaning o'rni.	
N.Ishankulova.....	731
Проблемы совершенствования устной речи студентов технических вузов.	
Д.Наширова.....	734
Aniq fanlar yo'nalishi talabalarining ingliz tili ko'nikmalarini rivojlantirishda psixolingvistik yondashuvning roli.	
F.Djabbarova.....	737
Oliy ta'limda fizika fanidan masalalar ishlashda ta'lim sifatini takomillashtirish usullari.	
O.Ismanova.....	744